HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הכל (א)

מעריכין ונערכין נודרין ונידרין [א]כהנים לוים וישראלים נשים [ב]ועבדים טומטום [ג]ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית [ד]חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין בהם דעת: **גמ׳** הכל מעריכין לאתויי מאי לאתויי [ה]מופלא סמוך לאיש נערכין לאתויי מאי לאתויי [ו]מנוול ומוכה שחין [ג)]סד"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכל שאינו בדמים אינו בערכין קמ"ל נפשות כל דהו נודרין לאתויי מאי נידרין איצטריך ליה נידרין לאתויי מאי אי לאתויי טומטום ואנדרוגינוס בהדיא קתני להו ואי לאתויי חרש שוטה וקטן בהדיא קתני להו אי לאתויי [ג]פחות מבן חודש בהדיא קתני להו ואי לאתויי [ד]עובד כוכבים בהדיא קתני להו לעולם לאתויי פחות מבן חודש ותני והדר מפרש [ה]הכל סומכין לאתויי מאי [ו] [ז]לאתויי יורש ודלא כרבי יהודה [ז]הכל ממירין לאתויי מאי [ח]לאתויי יורש ודלא כרבי יהודה [ט]דתניא יורש סומך יורש מימר ר׳ יהודה אומר יורש אינו סומך יורש אינו מימר מאי טעמא דרבי יהודה [1]קרבנו ולא קרבן אביו ויליף תחלת הקדש מסוף הקדש מה סוף הקדש יורש אינו סומך אף תחלת הקדש יורש אינו מימר ורבנן [2]המר ימיר לרבות את היורש וילפינן סוף הקדש מתחלת הקדש מה תחלת הקדש יורש מימר אף סוף הקדש יורש סומך ורבנן האי קרבנו מאי עבדי ליה מיבעי ליה קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים קרבנו ולא קרבן חבירו קרבנו לרבות כל בעלי [א] חוברין לסמיכה ורבי יהודה לרבות [ט]כל בעלי חוברין לסמיכה לית ליה ואי נמי אית ליה

עובד

רש"י

הכל מעריכין. ערך כתוב בפרשה [ב]. (נדר דמי עלי ושמים אותו כעבד הנמכר בשוק): **מעריכין.** אם אמר על אחד ערך פלוני עלי נותן ערך אותו פלוני כפי שניו שהערך ניתן לפי השנים הכתוב בפ׳ ערכין ואחר שנות הנערכים הולכים: **נערכים.** אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליו ערך פלוני עלי: **נודרין.** דמי פלוני עלי [ג]: **נידרין.** דמי עלי או אם אמר אחר עליו דמי פלוני עלי: **נשים ועבדים.** ומשלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה או נשתחרר העבד: **וטומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרים.** שהרי יש להם דמים: **מעריכין.** את אחרים אם אמרו ערך פלוני עלי נותנין ערך אותו פלוני: **אבל לא נערכין.** אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליהם ערך פלוני עלי לא אמר כלום שאין להם ערך שזכר ונקבה אמורין בפרשה: **גמ׳ מופלא סמוך לאיש.** בן י"ב שנה ויום אחד שהוא סמוך לאיש ואינו איש [ד] עד שיביא שתי שערות. ומופלא קרי ליה על שם שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש כדקתני בפ׳ יוצא דופן במסכת נדה (דף מה:): **נערכין לאתויי מאי.** כלומר הכל דקאי נמי אנערכין דאכולה מתני׳ קאי הכל [ה] אהנערכין לאתויי מאי: **נדר בערכך** [ו] **כתיב.** (נפשות משמע) איתקש ערכין לדמים ומנוול ומוכה שחין אינן בדמים ונודרין את אחרים אבל לא נידרין דאין שוים כלום: **נפשות.** משמע כל שהוא נפש (א): כולהו הנך דמייתי תיובתא תני להו במתניתין בהדיא: **תני והדר מפרש.** והוא הדין נמי מצי למנקט חד מהנך אלא חד מתרתי תלת נקט. ל"א להכי נקט האי משום דפליגי רבנן ור"מ בהאי פירקא (לקמן דף ה.) המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו דאדם יודע שאין ערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים וחכ"א לא אמר כלום ולהכי סתמה [ז] ברישא לאשמועי׳ ממשנה יתירא דאפי׳ לרבנן היכא דאמר דמיו עלי יש לו דמים ונותן דמיו מפי מורינו [ח]: **יורש.** אדם שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת: **קרבנו.** גבי [ט] סמיכה כתיבי תלתא קרבנו גבי שלמים בויקרא [ג] ודריש ר׳ יהודה לחד מינייהו קרבנו ולא קרבן אביו: **תחלת הקדש.** תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו: **סוף הקדש.** סמיכה שהוא סמוך לשחיטה: **כל בעלי חוברין.** חמשה שהביאו קרבן אחד בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך עליו [י]: **לית ליה.** דס"ל אחד סומך לכולם ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה:

עובד

תוספות

הכל מעריכין. בנזיר (דף ג.) ובנדרים (דף ג.) הזכיר כינויים שלא להזכיר שם שמים לבטלה כדאיתא התם ובכאן לא חשש להזכיר שלא היו מזכירין שם שמים על הערכין [יא] [יב] ערך כתוב בפרשה [יג] נדרים דמי עלי ושמין אותו כעבד הנמכר בשוק: **מעריכין.** אם אמר על אחד בשוק ערך פלוני עלי [יד] [טו] (או אם אמר ערך אותו פלוני עלי) נותן לפי השנים הכתובים בפרשת [טז] שקלים ולפי שנותיו הולכים: **נערכין.** אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר [עליו] ערך פלוני עלי:

נשים ועבדים. משלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה או נשתחרר העבד כן פ"ה אי נמי כגון שנתנו להם ע"מ שאין לרב או לבעל רשות בהם ואפילו אין להם [יז] נותנין עליהם מיד כדתניא בתוספתא נשים ועבדים נודרים ונידרים אם יש להם בזמן הזה גובין מהם ואם לאו [יח] [כותבין] עליהם וגובין לאחר זמן ועבד אע"ג דגבי מלות יש לו דין אשה לפי ערך זכר הוא נערך דלא איסתמיט תנא דלימא אם היה נערך כאשה: **טומטום** ואנדרוגינוס נודרין ונידרין. שהרי יש להם דמים ומעריכין את אחרים אם אמרו ערך פלוני עלי נותן ערך אותו פלוני אבל לא נערכין אם אמר אחד עליהם ערך פלוני עלי לא אמר כלום שזכר ונקבה אמורים בפרשה. ל"ה: **חרש** שוטה וקטן. משמע דאית ליה דמים לחרש [יט] והא דאמר פרק החובל (ב"ק פה:) חרשו נותן לו דמי כולו [כ] בחרש שאינו יכול להתרפאות אי נמי פירש ר"ת דחרש בידי שמים אית ליה דמים (ט): **מופלא** סמוך לאיש. בן י"ב שנה ויום אחד שסמוך לאיש ואינו איש עד י"ג ויום אחד ומופלא קרי ליה על שם שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר לשם מי הקדיש כדקתני פרק יוצא דופן (נדה מה:): **נערכין** לאתויי מאי. כלומר הכל דקאי נמי אנערכין דאכולה מתניתין קאי הכל [כא] (לאתויי נערכין) לה"ק: **לאתויי** מנוול ומוכה שחין. משמע דקאי נמי אעבדים דמתני׳ ויש להקשות דהא מיבעיא לן בפרק השולח (גיטין מב:) עבד שמכרו רבו לקנס מהו אלמא אית ליה דמים וי"ל דהכא בטריפה איירי וא"ת ההורגו יתחייב הואיל ואיתרבי בנפשות אלמא איקרי נפש דמהאי טעמא מרבינן להורג בן יום אחד פרק יוצא דופן (נדה מד:) ואף על גב דשמא נפל הוא וי"ל [כב] דהתם בתורת כהנים מוקמינן ליה בשכלו לו חדשיו וכן מוקמינן התם [כג] לר׳ שמעון ב"ג דאמר כל שלא שהה: **נדר** בערכך נפשות. משמע דאיתקיש ערכין לדמים [כד] מנוול ומוכה שחין אינו לדמים ונודרין את אחרים אבל לא נידרין דאין שוה כלום: **כל** שישנו בדמים [כה] נערכין כו׳. לאו דווקא דהא איכא דיקלא ואדעא אלא כל אדם שישנו בדמים קאמר: **קרבנו.** גבי סמיכה כתיבי תלתא קרבנו בויקרא ודריש רבי יהודה לחדא מינייהו קרבנו ולא קרבן אביו לשון הקונטרס ואגב חורפיה לא עיין דהתם ליכא אלא תרי ושמא על ראשו דכתיב התם חשיב ליה כמו קרבנו [כו] א"נ משאר קרבנו דריש: **תחלת** הקדש. תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו סוף הקדש סמיכה שהוא סמוך לשחיטה ל"ה והאי דקרי ליה תמורה סוף הקדש בפרק הזהב (ב"מ נד:) היינו לגבי [כז] קרבנו ראשון וא"ת לילף נמי שחיטה מסמיכה ולא ישחוט יורש הא ליתא דאפילו שלוחו לא ממעט לשחיטה: **[קרבנו** ולא קרבן חבירו. [כח] וא"ת כיון דאמרינן ס"פ שתי מדות (מנחות נג:) וסמך ידו ולא יד שלוחו כ"ש לא יד חבירו וא"כ קרבנו ל"ל וי"ל] אי לאו קרבנו אמינא דידו למעוטי חבירו אתא אבל שלוחו סומך וא"ת לילף מהכא בכל התורה דאין שלוחו של אדם כמותו ואמאי יליף לה בקדושין פ"ב (דף מא:) דהוי כמותו וי"ל משום דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה שלשה כתובין הבאין כאחד ° דכתיב ביבמה (דברים כה) וקראו לו הן ולא שלוחן ° וכן בעגלה ערופה ומדדו ולא שלוחם וא"ת לילף מינייהו דבכל דוכתא הוי שלוחו כמותו מדאיצטריך למעוטינהו וי"ל דאי לאו הני קראי דקדושין דאשמועינן דשלוחו כמותו הוה מוקמינן להני תלתא קראי דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה לדרשא אחריתי: **כל** בעלי חוברין. חמשה שהביאו קרבן בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך על ידי כולן: **לית** ליה. דסבירא ליה אחד סומך לכולן ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה לשון הקונטרס. והכי משמע פרק שתי מדות (מנחות לד.) ומה תנופה שנתרבתה [כט] בשותפין נתמעטה בחוברין סמיכה שלא נתרבתה [ל] בשותפין אינו דין שנתמעט בחוברין ת"ל קרבנו לרבות כולן אלמא למאן דאמר דלא דריש קרבנו מתנופה יליף ליה ותנן התם אחד מניף לכולם:

עובד

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ"א מהלכות ערכין הלכה טו:
ב ב מיי׳ שם הלכה ז:
ג ג מיי׳ שם הלכה ה:
ד ד מיי׳ שם הלכה ו:
ה ה מיי׳ שם הל׳ טו:
ו ו מיי׳ שם הלכה ח:
ז ז מיי׳ פ"ג מהלכות מעשה קרבנות הל׳ ט:
ח ח מיי׳ פ"א מהלכות תמורה הלכה ה:
ט ט מיי׳ פ"ג מהלכות מעשה קרבנות הל׳ ט:

מוסף רש"י

הכל מעריכין. תורת מעריכין עליהם, שאם אמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי נדרו קיים (חולין ב.). **לאתויי מופלא סמוך לאיש.** קטן היודע להפלות ולפרש לשם מי מקדישין, ואם סמוך לפרקו הוא, כגון בן י"ב שנה ויום אחד, דבריו קיימין אע"פ שעדיין קטן הוא עד י"ג שנה ויום אחד (שם) ואע"ג דקטן הוא זה הנודר חייב ליתן כפי שנים של נערך והדמים קצובין בפרשה (שם). **לאתויי מנוול ומוכה שחין.** הכל נערכין, יש להם ערך ואפילו מוכה שחין שאינו שוה כלום לימכר בשוק יש לו ערך הכתוב בפרשה, ואם אמר על עצמו ערכי עלי או אמר על אחר ערך מוכה שחין זה עלי, לא אמרינן הואיל ודמים אין לו ערך נמי אין לו (שם). **נפשות כל דהו.** דהכי משמע בערכך נפשות, כל נפשות יכולות להעריך (לקמן ד:). **לאתויי פחות מבן חודש.** הכל נידרים, כל אדם השוה כלום יש לו דמים, ואם אמר דמי עלי או אמר על אחר דמי פלוני עלי נותן לפי מה שהוא נמכר בשוק, ואפילו היה הנידר זה פחות מבן חדש ואמר דמי תינוק זה עלי יתן דמיו, ואע"פ שאין פחות מבן חדש נערך ואם אמר ערכו עלי פטור מכלום, שלא נתנה בו תורה ערך, דכתיב (ויקרא כז) ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים, דמים מיהא יש לו לפי שויו, ואם אמר בתורת דמים נותן דמיו (חולין ב.). **הכל ממירין.** בהמת חולין זו תחת זו של הקדש (תמורה ב.). **לאתויי יורש.** שהמיר בקרבן שהפריש אביו בחייו שתמורתו תמורה (שם). **יורש סומך.** על קרבן אביו שהפרישו אביו בחייו ולא הספיק להקריבו עד שמת (שם). **מאי טעמא דר׳ יהודה.** דאמר יורש אינו ממיר (שם).

שינויי נוסחאות

א] חוברין. ס"א קרבן (ש"מ), **ב]** בפרשת נדרים (ויקרא כז) הס"ד אח"כ ד"ה מעריכין וכו׳ והשאר שייך לקמן (צ"ק), **ג]** צ"ל דמי פלוני עלי ושמין אותו כעבד הנמכר בשוק (מ"ה), **ד]** איש אלא עד י"ג שנה [תיבות שיביא שתי שערות נמחק] (ש"מ), **ה]** בדפו"ר בנערכין, **ו]** תיבת כתיב ליתא בדפו"ר וגי׳ צ"ק בערכך נפשות כתיב דמשמע, **ז]** סתמה במתניתין תרי זימני דלא תימא הא דקתני בסיפא נידר ר׳ מאיר היא ולא רבנן להכי סתמה ברישא (ש"מ), **ח]** מפי מורי ז"ל. כצ"ל ס"א, **ט]** דגבי (צ"ק), **י]** עליו וע"כ לרבות אתא דאי למעוטי לישתוק מיניה וממילא ידעינן דאינן סומכין כמו שאין שותפין ממירין. ברס"י כ"י (ש"מ), **יא]** הערכין הס"ד (ש"מ), **יב]** נ"א מה"ד הכל מעריכין, **יג]** בדפו"ר נדר, **יד]** עלי נותן ערך אותו פלוני לפי השנים (ש"מ), **טו]** רש"ק מ"ז, **טז]** נ"א ערכין, **יז]** צ"ל כותבין (צ"ק), **יח]** בדפו"ר נותנין, **יט]** לחרש מדקתני נידרין והא (ש"מ), **כ]** כולו אלמא דאין לו דמים בחרש (ש"מ), **כא]** הכל בנערכין לאתויי מאי (ש"מ), **כב]** צ"ל דהתם בתר הכי מוקמינן ליה בשכלו לו חדשיו לרשב"ג דאמר כל וכו׳, **כג]** התם בפ׳ יוצא דופן לרשב"ג (ש"מ), **כד]** לדמים ומנוול (ש"מ), **כה]** בדמים ישנו בערכין כו׳ (ש"מ), **כו]** קרבנו והוי כאלו כתיב על ראש קרבנו א"נ (ש"מ), **כז]** נ"א חילול, **כח]** וא"ת אמאי איצטריך למעוטי בפרק שתי מדות ידו ולא יד שלוחו תיפוק ליה מקרבנו ולא קרבן חבירו וי"ל דהוה אמינא דשלוחו של אדם כמותו ולא מקרי קרבן חבירו וא"ת וליכתוב ידו למעוטי שלוחו וכ"ש חבירו ויש לומר דאי לאו קרבנו הוה אמינא דידו (ש"מ), **כט]** שנתרבתה בשחוטין (ש"מ), **ל]** נתרבתה בשחוטין (ש"מ),

מסורת הש"ס

א) [חולין ב. לקמן ד.], **ב)** [לקמן ד:], **ג)** [לקמן ה.], **ד)** [שם:], **ה)** [חולין ב: מנחות לג.], **ו)** [עי׳ תוס׳ מנחות לג. ד"ה הכלן], **ז)** [תמורה ב.], **ח)** מנחות לג. תמורה ב. ע"ש, **ט)** [ועי׳ תוס׳ ב"ק פה: ד"ה חרשו],

תורה אור השלם

1. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג ב
2. לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רַע בְּטוֹב וְאִם הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ: ויקרא כז י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נפשות וכו׳ נפש הס"ד ואח"כ מ"ה בהדיא קתני להו כולהו הנך:

גליון הש"ס

תוס׳ ד"ה קרבנו ולא קרבן חבירו וכו׳ דכתיב ביבמה וקראו לו הן ולא שלוחן. יבמות דף קא ע"ב: **בא"ד** וכן בעגלה ערופה ומדדו ולא שלוחם סוטה דף מד:

רבינו גרשום

פי׳ רבינו גרשום מאור הגולה נעתק מכי"ק של רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל (בעה"מ ספר שיטה מקובצת) ונוספו בו תוספות רבות ושנויי נוסחאות מכ"י רומי. וההוספות והשנויים הצגנו בין חצאי מרובע כזה [ ] א).

הכל מעריכין. בין לעצמן בין לאחרים כגון ערכי עלי או ערך פלוני עלי וחייב בערכו לפי שניו: **ונערכין.** שיכול אדם לומר ערך פלוני עלי ונתפס הערך וחייב המעריך לתת ערכו: **נודרין.** שיכול לומר דמי עלי או דמי פלוני עלי: **ונידרין.** הנודר נמי דנודר ואומר דמי פלוני עלי אין לו קצבה אלא שמין אותו כעבד הנמכר בשוק ונותן דמיו: **[ולא מעריכין]** מפני שאין להן דעת. דבעינן איש שיודע להפלות לשם מי הוא מעריך או נודר: **גמ׳ לאתויי מופלא הסמוך לאיש** [היינו] תינוק בן שתים עשרה שנה ותינוקת בת י"א שנה שסמוכין למצות ונדריהן נבדקין אי הוי מופלא שיודע לשם מי הוא נודר או מעריך הוי נדר אבל קודם זמן זה אע"ג דהוי מופלא לא הוי נדר דחשיב כקטן ולאחר זה הזמן אע"ג דלא הוי מופלא הוי נדר: **ומנוול ומוכה שחין.** שאין בהן דמים שאין אדם רוצה לקנותן: קמ"ל **בערכך נפשות.** דאפילו נפש כל דהו כי הני דלא חשיבי נערכין: **נודרין לאיתויי מאי.** [כלומר] אי לאיתויי מופלא הא שמעינן ליה מהכל דנערכין אלא לא איצטריך הכל לנודר אלא משום הכל דנידרין דהכל משמע אכולה בין אנערכין בין אנודרין בין אנידרין: **[אלא] לאיתויי פחות מבן חדש.** דנידר ואע"ג דקתני ליה בהדיא במתניתין תני והדר מפרש (בגמרא) [במתני׳] דמהכל מייתי ליה ואי אמרת מאי שנא ב) דמהאי דקאמר תני והדר מפרש [הכי נמי מצי למימר בין אטומטום בין אחרש בין אנכרי תני והדר מפרש] י"ל אין הכי נמי אלא אגב דבן חדש כתיב באורייתא קא מרבי לפחות מבן חדש אע"ג דאינו נערך ולא מעריך נידר: **הכל סומכין.** קא בעי למידרש השתא כולהו הכל לריבויא: **יורש סומך ומימר.** שאם הקדיש אביו זבח ומת קודם שסמך עליו יורש סומך על קרבן אביו: [ויורש יכול להמיר קרבן אביו: **קרבנו.** וסמך ידו על קרבנו ולא על ראש קרבן אביו: **ויליף תחלת הקדש.** דהיינו תמורה דקא משוי לה השתא להא תמורה כהקדש: **מסוף הקדש.** היינו סמיכה דתכף לה שחיטה ומיכלייא הקדש וכי היכי דמסמיכה ממעט יורש הם הכי נמי מתמורה]: **המר ימיר.** [המר] רבויא הוא דסגי למימר אם ימיר [וילפי סוף הקדש מתחלת הקדש ילפי סמיכה מתמורה: **קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים כו׳.** דתלתא קרבנו כתיבי בסמיכה גבי שלמים קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים דאין קרבן עובד כוכבים טעון סמיכה קרבנו ולא קרבן חברו דאין אדם סומך על קרבן שאינו שלו קרבנו לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה: ג)ולר׳ יהודה הכי לא לאתויי אשה] **לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה.** שאם יש שנים או שלשה חברים בקרבן כולם סומכין עליו:

א) ההוספות שבאו בסוגרים כאלו [ ] הם מכת"י רומי וההוספות שבאו בסוגרים כאלו { } הם של המגיה. ב) נראה דצ"ל מ"ש דדוקא אהאי קאמר דתני והדר מפרש דהכי הוה מצי למימר וכו׳ ג) צ"ל ולר"י לא אתי להכי אלא לאתויי אשה ושייך לעיל קודם ד"ה ויליף.

שיטה מקובצת

תני והדר מפרש. בקונטרס פי׳ ב׳ לשונות ועוד פי׳ ר"י לאשמועינן דיש לו דמים אע"ג דלא יצא מכלל נפל. תוספות: א"נ י"ל דלרבותא נקטיה דסד"א דהוי כנפל ואפילו דמים אין לו קמל"ן. הרא"ש ז"ל: **לאתויי יורש.** תימה דהא במנחות בפ׳ שתי מדות (צב.) עלה דההיא [illegible]

ובנזירות ובשבועות תקנו כנויים ובערכין לא תקנו כנויים, וי"ל דהתם תקנו כנויין כי היכי דלא ליתי לאפוקי שם שמים לבטלה כדמפ׳ בריש נדרים (י.), והאי טעמא לא שייך בערכין דבהנך דרך להזכיר בשעה שנודר או נשבע או מחרים אבל בערכין אינו מזכיר את השם [illegible]

MOZNAIM SHAS